

Ana Dili Eğitimi Dergisi
Journal of Mother Tongue Education
ADED – JOMTE
www.anadiliegitimi.com

Türkçe Öğretiminde Epistemolojik Bir Yaklaşım

*Bilginer Onan**

*Ahmet Murat Arısoy**

Özet

Bu araştırmanın amacı Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bilgi türleri yönünden incelenmesidir. Araştırmanın çalışma evrenini 2011-2012 eğitim öğretim yılında Türkiye’de ilköğretim okullarında kullanılan ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleminde 2011 MEB Yayınları 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 55 metin yer almaktadır. Araştırmada, Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerinde doküman incelemesi yapılarak bilgi cümleleri tespit edilmiştir. Elde edilen bilgi cümleleri üzerinde kategorisel içerik analizi yapılarak bilgi cümleleri epistemolojideki altı bilgi türüne (gündelik bilgi, bilimsel bilgi, teknik bilgi, sanat bilgisi, dinî bilgi, felsefî bilgi) ve sınıf düzeyi, tema, metin türüne göre oluşturulmuş yapılandırılmış çerçeveye kodlanmıştır. Araştırmada betimsel istatistik teknikleri kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Yapılan analizlere göre 6. sınıf ders kitabında 203, 7. sınıfta 178, 8. sınıfta ise 137 bilgi cümlesi tespit edilmiştir. Bu sonuç, Türkçe ders kitaplarının öğrencilerin zihinsel gelişimleriyle paralel hareket etmediğini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe ders kitapları, epistemoloji, bilgi türleri.

Epistemological Approach in Teaching Turkish

Abstract

The aim of this study is to analyze the texts in the Ministry of Education Publication Turkish coursebook for primary education 6,7 and 8th grades in terms of knowledge types. 2011 print year Ministry of Education Publications 6,7 and 8th grades Turkish coursebooks form the basis of the study. 55 texts in the Turkish coursebooks take place in the sampling of the study. In the study, knowledge sentences were identified by making document analysis on the texts in the Turkish coursebooks. By conducting the categorizational content analysis of the forged knowledge sentences, these sentences were encoded into six knowledge types of epistemology (casual knowledge, scientific knowledge, technical knowledge, art knowledge, religious knowledge, philosophical knowledge) and into the frame that was formed according to the class level, theme, and text type. In the study, the data was analyzed by using the descriptive statistics techniques. According to the analysis, on the 6th grade coursebook 203, 7th grade 178, 8th grade 137 knowledge sentences were identified. This result shows that Turkish coursebooks do not correspond to the cognitive development of the students.

Keywords: Turkish coursebooks, epistemology, knowledge types.

Giriş

Türkçe dersi, diğer bütün disiplinlerin öğrenilmesini sağlayan ve insanın sosyalleşmesinin temeli olan iletişimin bütün yönleriyle kazandırıldığı bir derstir. Ana dili eğitimi yoluyla dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri geliştirilir ve insanın dünyayı anlama ve anlama sonucunda oluşan bilgileri başkalarına aktarma becerilerinin en üst düzeye çıkarılması hedeflenir.

* Yrd.Doç.Dr. Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü. Antakya.

E-posta: bilgineronan@gmail.com

* Öğretmen. Millî Eğitim Bakanlığı. Adana.

E-posta: ahmetmurat.88@gmail.com

Türkçe dersi bir anlama ve anlatma dersi olduğundan ders kitapları öğrencilerin okuyarak ve dinleyerek bilgi edinmelerine yardımcı olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında, ders kitaplarının bilgilendirici bir özellik taşımasının dört temel dil becerisinin gelişimi açısından son derece önemli olduğu söylenebilir. Öğrenci, kendisine ilginç gelen, merak duygusunu harekete geçiren yeni bilgileri severek okuyacak ve dinleyecek daha sonra ihtiyacı olduğunda bu bilgileri sözlü veya yazılı olarak başkalarına aktaracaktır. Bu aktarım, örgün eğitim sürecinde ders kitapları vasıtasıyla gerçekleşmektedir.

Ders kitapları, eğitim sistemi içinde kolay ulaşılabilir bir nitelikte olduğundan eğitim öğretim ortamında en sık kullanılan materyallerdendir. Ders kitapları yoluyla bilgilerin geliştirilmesi ve aktarılması, eğitimin temel görevi olmak zorundadır. Eğitim bir süreç içerisinde sistematik olarak devam ederken, bilgiler de bu süreç içerisinde belli miktarlarda bireylere sunulmalıdır. Bu açıdan bakıldığında, sürece yayılmış bilgilerin tek şekilli olmadıkları görülecektir. Bilgi, dil derslerinde sesli ve yazılı olabilir, fen derslerinde maddesel / hacimsel bir nitelikte olabilir. Ders kitapları, o dersin içeriğiyle ilgili bilgileri sunar ve bu bilgilerin pekiştirilmesine yardımcı olur. Belirli bilgileri bir düzen içerisinde sunmasından dolayı günümüz eğitim sistemlerinde en çok tercih edilen eğitim materyalidir. Öğrenme öğretme ortamı için önemli bir kaynak olan ders kitaplarının bilgi bakımından yeterli düzeyde olması beklenmektedir.

Yukarıdaki temel düşünceden hareketle bu çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları 6,7 ve 8. sınıf ders kitaplarında epistemolojinin belirlediği 6 temel bilgi türüne ne ölçüde yer verildiği araştırılmıştır. Bu bağlamda, bilgi türlerinin sınıf düzeylerine, temalara, metinlere ve metin türlerine göre dağılım oranlarının ne olduğu analiz edilmiştir. Bilgi türlerinin ders kitaplarındaki dağılım oranlarının tespit edilmesi Türkçenin ana dili olarak öğretimi açısından son derece önemlidir. Türkçe dersleri, insanın anlama ve anlatma becerilerini geliştirmeyi hedefleyen bir derstir. Bu beceriler, çeşitli temalar çerçevesinde seçilmiş metinlerle sağlanmaktadır. Metinler, öğrencilere dile ait becerileri ve bilgileri aktaran bir bütündür. Türkçe dersleri yalnızca değer aktarımı olarak düşünülmemeli, aynı zamanda öğrencileri bilgilendirerek zihinsel gelişimlerine katkı sağlayan ve onları hayata hazırlayan bir ders olarak görülmelidir. Türkçe dersi, öğretim programında bir bilgi, beceri ve davranış dersi olarak geçmektedir. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda, Türkçenin ana dili olarak öğretimi konusunda ağırlıklı olarak beceri ve davranış kavramları vurgulanmıştır. Bilgi yönü zaman zaman programlarda dile getirilse de derinlemesine analiz edilmemiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada, metin dil bilgisinin bir metinsellik ölçütü olarak belirlediği bilgilendiricilik kavramı ilköğretim ikinci kademe Türkçe öğretimi çerçevesinde ele alınmıştır.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel veri toplama tekniklerinden faydalanılarak gerçekleştirilen tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Betimsel tarama modeli olayların, objelerin, varlıkların, kurumların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışır. Bu sayede onları daha iyi anlayabilme, gruplayabilme olanağı sağlar ve aralarındaki ilişkiler saptanmış olur (Kaptan, 1998). Betimsel araştırmalar verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar (Büyüköztürk, 2008: 19). Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan uygun bir modeldir (Karasar, 2005). Betimsel tarama modelinde bilimin gözleme, kaydetme, olaylar arasındaki ilişkileri tespit etme ve kontrol edilen değişmez ilkeler üzerinde genellemelere varma nitelikleri söz konusudur. Yani bilimin tasvir fonksiyonu ön plana alınmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Bu çalışmada da, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bilgi düzeylerinin ne olduğu tespit edilmek istendiğinden yukarıda ifade edilen araştırma modelleri tercih edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini 2011-2012 eğitim öğretim yılında Türkiye’de ilköğretim okullarında kullanılan ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, MEB yayınları 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki 18 metin, 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki 19 metin ve 8. sınıf Türkçe ders

kitabındaki 18 metin olmak üzere toplam 55 metin oluşturmaktadır. Dinleme metinleri ve serbest okuma metinleri örnekleme dâhil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada, veri toplama aracı olarak “Bilgi Cümlelerini Bilgi Türlerine Göre Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Çalışma çerçevesinde, bilgi türleri ile ilgili literatür taraması yapılarak *gündelik bilgi, teknik bilgi, sanat bilgisi, bilimsel bilgi, dinî bilgi ve felsefî bilgi* olarak altı bilgi türü belirlenmiştir. Örneklemedeki 55 metin üzerinde doküman incelemesi yapılarak bilgi içeren cümleler tespit edilmiştir. Bir bilgi cümlesi, bir bilgi birimi olarak değerlendirilmiştir. Bazı bilgi cümleleri iki bilgi türünün kapsamına girdiğinden bir cümle iki bilgi birimi olarak da değerlendirilmiştir.

Toplanan veriler üzerinde içerik analizi tekniklerinden kategorisel içerik analizi yapılmıştır. Kategorisel analiz, “belirli bir mesajın önce birimlere bölünmesini ardından bu birimlerin belirli kriterlere göre kategoriler hâlinde gruplandırılmasını ifade etmektedir (Bilgin, 2000: 15). Bilgi cümleleri; sınıf düzeyi, tema adı, metin türü ve bilgi türünü içeren yapılandırılmış çerçeveye göre kodlanmıştır. Elde edilen bulgular, betimsel istatistik teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Çalışmanın bu bölümünde bilgi felsefesi / epistemoloji, bilgi kavramı, metinsellik ölçütlerinden bilgilendiricilik ve bilgi türleri üzerinde durulacaktır.

Bilgi Teorisi / Epistemoloji

Yunanca episteme; bilim, doğru bilgi ve logos (öğreti), açıklama sözcüklerinden oluşan epistemoloji, Türkçede bilgi kuramı anlamına gelmektedir. Felsefenin önemli dallarından birisi olan epistemoloji, filozofların üzerinde durduğu en önemli felsefî sorunlardandır. Çotuksöken’e (2003) göre bilgi kuramı, insanın kendine ve dünyaya, kısaca varolan her şeye yönelmenin temelleri, yapısı ve işlevi üzerinde duran bir etkinliktir. Bilgi kuramı, insanın kendisini bilmesinden başlayarak var olan her şeyi bilmesine kadar tüm bilme edimleri üzerinde duran bir disiplindir. Bu nedenle, tüm yaşamı boyunca bilmek üzere ve buna bağlı olarak eylemek üzere programlanmış insanın bilmenin ve bilmenin sonucu olan bilginin kendisine yönelmesi büyük önem taşımaktadır. İnsanın biyolojik olarak hangi donanımlarla bilgi edindiği, nasıl bildiği epistemolojinin alanına girmektedir. “Felsefenin temel alanlarından biri olan epistemoloji, esas olarak insan bilgisinin doğasını, kaynaklarını, sınırlarını, kavramsal bileşenlerini ve hatta bilginin olanaklı olup olmadığını irdeler” (Baç, 2010: 1).

Bilgi kuramı / epistemolojiyle ilgili bu açıklamaların ardından bilgi kavramı üzerinde durulacaktır.

Bilginin Tanımı

TDK Sözlük’te (2005: 67) bilgi, bilinen şey; bilme edimi sonucunda ulaşılan şey anlamındadır. Bilgi insanın bilme, öğrenme merakının sonucudur aslında. Bilme yetisine sahip olan insanoğlu, merak duygusuyla başka bir nesneyle etkileşim kurduğunda bilgi ortaya çıkar. “Akıl sahibi olarak tanımlanan insan, zihnin veya aklın gücüyle bilgi nesnesinin verilerini kavramsal hâle getirerek bilgi elde eder” (Çüçen, 2001: 35). İnsan, aklını kullanarak çevresine yöneldiğinde nesnelerin bilgisine ulaşma kabiliyetine sahiptir. “İnsanın kendi bedenini, eşyalarını, yakınlarını, arkadaşlarını tanıması bir bilgidir. Bazı hareketleri ve işleri yapması, neleri ne zaman ve nasıl yiyeceğini, kullanacağını bilmesi bir bilgidir (Seven, t.y: 3). Bu açıdan bakıldığında Engin’e (2005: 3) göre bilgi hem insanın insan olmasını hem de onun yaşam mücadelesinde eşya ve olaylara egemen olmasını sağlar. “Gerçekten de insan açısından bilgi hemen her şeydir. Çünkü insan, bilgi sayesinde dünyayı ve başkalarını kavrama imkânı bulur” (Cevizci, 2010: 40). Günay’a (2007: 15) göre bilgi, bilme etkinliğinin ürünüdür.

Sonuç olarak bilgi, insanın bilinçli eylemleriyle kendine doğru veya başka bir nesneye yönelmenin sonucunda ortaya çıkmaktadır. İnsanın çevresiyle olan etkileşiminden ortaya çıkan bir üründür. Bilgi kavramı ile ana dili öğretimi arasındaki ortay payda ise metinlerin taşınması gereken özelliklerden biri olan bilgilendiriciliktir.

Metinsellik Ölçütlerinden Bilgilendiricilik

İletişim aracı olan metinler, dillerin ve kültürlerin sağladığı olanaklara göre oluşturulmaktadır. Ancak bu oluşumlar, gelişigüzel değil de belli kurallar çerçevesinde kurgulandığında metin özelliği göstermektedir.

Diller genel olarak üç boyuta sahiptir. Dillerin birinci boyutu, sahip oldukları sözcüklerin anlamsal değerleridir, ikinci boyutu bu sözcüklerin amaç, durum, bağlam gibi öğeler etrafında tümceler hâline getirilip kullanılmasıdır. Üçüncü boyut ise bu tümcelerin birleşiminden oluşan metin boyutudur. 1981 yılında, De Beaugrande ve Dressler, metinsellik kavramı etrafında bir metnin taşınması gereken 7 temel ölçüt ortaya koymuştur. “Dilsel iletişimin, tümceden daha büyük birimler olan sözcüklerden oluşmuş metinlerle gerçekleştiği, bu nedenle sözcükler arası bağlaşıklık, bağdaşıklık, amaca uygunluk, durumsallık, bilgilendiricilik, kabul edilebilirlik ölçütlerinden söz edilmiştir” (Oymak, 2009: 35). Bu ölçütlerden bilgilendiricilik veya bilgisellik, metnin sahip olduğu eski bilgi yeni bilgi düzeyini göstermektedir. “Bir metnin okuyucunun ilgisini çekmede ve devam etmede başarılı olabilmesi için okuyucuya sunduğu yeni ve eski bilgilerin dengeli olması gerekmektedir” (Coşkun, 2005: 46). Metinlerin oluşturulma aşamasında eski bilgi – yeni bilgi oranının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. “Yazılı bir metni metinsellik ölçütleri açısından ele aldığımızda okuru için yeni bilgi değeri taşınması şarttır” (Çakır, 2003: 8). Ancak metin, ne tamamen yeni bilgilerden ne de eski bilgilerden oluşmalıdır. Yeni bilgi oranı çok yoğun olan metinler, okuyucu tarafından ya çok deşifre edilecek ya da hiç anlaşılmadan bir kenara atılacaktır. Bunun gibi, bir metin tamamen eski bilgilerden oluşmuşsa, okuyucu zaten bildiği şeyleri sonuna kadar okuma tahammülü göstermeden yine bir kenara atılacaktır.

“Metnin içerdiği bilginin, alıcı için gerekli olan bilgiyi karşılaması metnin bilgilendirici özelliğini sağladığını gösterir. Bu bağlamda bir metin hem önceden bilineni içerebilir hem de yeni bilgi sunabilir” (MEB, 2011: 153). Metinler yazarları açısından bir ürün, okuyucu açısından ise bir tüketim maddesi olarak değerlendirilebilir. Okuyucuların bu ürünleri tam anlamıyla tüketebilmesi için onların bilgi edinme ihtiyacını karşılaması gerekmektedir. “Bilgisellik, metinde söylem üyelerinin beklentileri doğrultusunda yeni bilginin sunulduğu düzlemidir” (Çıkrıkçı, 2004: 30). Yeni bilgi beklentisini doğru oranda karşılanmayan ürünler metin olarak değerlendirilemez. “Metnin bilgisellik ölçütünü karşılaması için alıcısı için yeni ve beklenmedik bilgiler taşınması gerekir. Yeni bilgileri barındırmayan metinlerin metinselliği azdır ya da hiç yoktur (Dilidüzgün, 2008: 39). Örneğin, “Güneş doğduğunda etraf aydınlık olur, battığında ise karanlık çöker. Güneş batınca ay çıkar ve ay ışığı sayesinde çok az aydınlık oluşur. Güneş sarı renklidir, ay ise beyaz renktedir” şeklindeki sözcükler, okuyucunun bilgi seviyesine bir katkı sağlamadığı için metin olarak değerlendirilemez. Bir metinde bilinenler söyleniyor ve aynı bilgi sürekli tekrarlanıyorsa, metnin bilgisellik değeri yok demektir” (Kuzu, 2003: 53). Metinler, yazılma amacı ile belli bir okur kitlesine seslenmektedir. Yazarın bu noktada kitlesine bilgi verme gibi bir amaç taşınması gerekmektedir. Bu bilgi yığını okurun her zaman duyduklarından, gördüklerinden ne kadar farklı olursa o derece değerli olacaktır.

Bilgi Türleri

Bilgi felsefesi / epistemoloji ile ilgili kaynaklarda, üzerinde fikir birliğine varılan 6 bilgi türü yer almaktadır (Bolay, 2007; Çüçen, 2009; Tunalı, 2009; Cevizci, 2010). Bu çalışmada, epistemolojinin belirlediği 6 bilgi türü esas alınmıştır.

Gündelik Bilgi

Gündelik bilgilerimiz, neden – sonuç ilişkisine dayanmadan yalnızca algılarımız ile edindiğimiz bilgilerimizdir. “Gündelik bilgi, insanın günlük yaşamında kullandığı pratik bilgilerdir” (Çüçen, 2009: 18). Gündelik bilginin temel amacı, günlük yaşamı kolaylaştırmaktır. “Gündelik bilginin konusu, insan hayatına giren somut ya da pratik her şeydir” (Cevizci, 2010: 49). Gündelik bilgilerimizin bilimsel bir dayanağı olmadığı için doğruluğu kesin değildir. Kişisel bir nitelik taşıdığı için, bazılarımıza göre doğru olan bilgileri bazılarımız kabul etmez. Gündelik bilgiler sistemli bir çalışmanın ürünü değildir. Halkın deneyimlerine dayanır. Bu bilgi türüne atasözlerinde sıkça rastlanmaktadır.

Teknik Bilgi

Teknik bilgi için araç – gereçlerin bilgisidir diyebiliriz. İnsanoğlu teknik bilgi sayesinde doğa üzerinde hâkimiyet kurmaktadır. Teknik bilgi insanın günlük hayatını kolaylaştırıcı bir özellik

taşımaktadır. Gündelik bilgilerimiz subjektif bir nitelik taşıırken ve evrensel bir genel geçerliliğe sahip değilken teknik bilgiler objektiftir ve genel geçerdir. “Teknik bilgide, süje obje arasındaki bilgi ilgisi beceri ile kurulur. Bu ilgideki beceri, el ve zihin becerisi olmak üzere ikiye ayrılır” (Tunalı, 2009: 17). Teknik bilgilerimiz artık bilimsel verilere dayalı olarak ilerlemektedir. “Yakın zamana kadar gündelik bilginin hâkim olduğu bir teknik varken bilim ilerledikçe bilime dayanan teknik çok gelişmiştir” (Bolay, 2007: 21). Bir başka ifadeyle, zaman içerisinde insanoğlu gündelik bilgiden teknik bilgiye, teknik bilgiden de teknolojik bilgiye doğru bir geçiş yapmıştır.

Dinî Bilgi

Gücü sınırlı olan insanoğlu, tarih boyunca niteliği ve niceliği çok değişik şekillerde olsa da her şeye gücü yeten, zor durumda kaldığında kendisine yardım edeceğine inandığı bir yaratıcı benimsemiştir. Özne ve yaratıcı arasındaki bu ilgiden doğan bilgilerimiz dinî bilgilerdir. “Özne ve nesne arasındaki bağ, yüce bir varlık (Tanrı) tarafından belirlenen bir inanç sistemine dayanarak elde ediliyorsa bu bilgiye dinsel bilgi denir” (Çüçen, 2009: 19). Dinî bilgilerin kaynağı yaratıcıdır. Bir yaratıcıya inanan insanlar için bu bilgiler hayatın hemen hemen her anında kişiyi yönlendirici bir etkiye sahiptir. Dinî bilgiler doğmatiktir, sorgulanamaz ve olduğu gibi inanılır. “İnanç öyle güçlü bir ihtiyaçtır ki, dinlerin verdiği bilgiler bilimsel açıklamalara ters düşse bile bu inanma ihtiyacı dinleri yaşatmaya devam eder” (Tunalı, 2009: 17). Dinî bilgilerin bir özelliği ise değişime kapalı olmalarıdır. Dinî bilgiler farklı farklı dönemlerde değişik biçimlerde uygulanamaz. “Dinî bilgi, elde edilmiş tarzı ile diğerlerinden ayrılmaktadır. Dinin özünü, vahiyle bildirilen bilgi oluşturmaktadır” (Öner, 1999: 1). Bu bilgiler tanrıdan insanlara elçiler ve kutsal kitaplar yoluyla sağlanmıştır.

Sanat Bilgisi

Sanat bilgisinde özne ile nesne arasında estetik ilgi vardır. “Suje ile obje arasındaki bilgi ilgisi yaratıcı hayal gücü ile kurulur” (Tunalı, 2009: 18). Sanat bilgisi insanların beğeni duygusuna yöneliktir. “Sanat da aynen teknik bilgi gibi belli bir yaratma faaliyeti olarak ortaya çıkar. Fakat sanattaki yaratma faaliyeti, insan için yararlı amaçlar üretmeyi amaçlamaz; o, esas olarak güzellik yaratmayı amaçlar” (Cevizci, 2010: 50). Sanat bilgisinin ölçütü, güzellik ve çirkinliktir. Sanatçının öznel beceriyle yaptığı eser hoşlanma, beğeni, güzellik ve haz alma duygusunu ortaya çıkarmak içindir” (Çüçen, 2009: 21). Sanatsal ürünlerde ortaya çıkan malzeme öznelendir çünkü her sanatçının dünyaya bakış açısı, algılama biçimi farklıdır. Sanatsal bilgiler evrensel niteliklidir.

Bilimsel Bilgi

Bilimsel bilgilerimiz merak ve hayretlerimiz üzerine ortaya çıkmaktadır. “Bilimsel bilgi, sınırlı bir konusu ve belli bir yöntemi olan; sistemli ve genel geçer sonuçlara ulaşmak isteyen ve konusuna bilmek için bilmek amacıyla yönelen bir bilgidir (Tunalı, 2009: 19). Bilimsel bilgiler bir alanda belirli amaçlarla ve bilimsel yöntemlerle elde edilen, sonuçları genel geçer nitelik taşıyan bilgilerdir” (Bolay, 2007: 22). Bilimsel bilgiler tarafsızdır. Onu ortaya çıkaran bilim adamının duygularından soyutlanmıştır. Bilimsel bilgide süje ile obje arasındaki ilgi, deneysel yöntemlerle kurulur. Bu yöntem, bilimsel bilginin kanıtlanabilir olmasını sağlar. Bu nedenle bilimsel bilgiler sistemli, düzenli ve tutarlıdır. “Dahası, bilimsel bilgi neden sonuç ilişkileri üzerinden açıklar” (Cevizci, 2010: 50). Bilimsel bilgiler birikimlidir, yığılarak ilerler. Her yeni bilgi, önceki bilginin üzerine inşa edilir.

Bilimsel bilgiler konu, amaç ve yöntem bakımından üç gruba ayrılmaktadır.

Formel Bilimler

Kaynağı somut nesnelere olmayan, sadece düşünce yoluyla üretilen soyut bilimlere formel bilimler denir. “Konusunu doğadan almayan yani duyu deneyinden gelmeyen buna karşılık duyular üstü bir ideal varlık alanını ele alan bilim dallarına formel bilimler denir” (Çüçen, 2009: 22). Matematik, mantık, sayılar, simge ve semboller formel bilimlerin kapsamı içerisine girmektedir. “Formel bilimlerin konuları doğada değil de düşüncede bulunduğu için akıl yürütme yöntemi olarak tümdengelim kullanılır” (Tunalı, 2009: 20). Tümdengelim yönteminde genel yargılardan tek tek özel yargılara ulaşılır.

Doğa Bilimleri

Doğa bilimlerinde, formal bilimlerin aksine duyularımızla algılayabildiğimiz dış dünyada var olan nesnelere bilgisine ulaşmak amacı vardır. “Doğadaki olayları konu alan fizik, kimya, jeoloji, astronomi ve biyoloji gibi bilimlere doğa bilimleri denir” (Bolay, 2007: 24). Doğa bilimlerinde olayları

neden sonuç ilişkisi içerisinde açıklamak önemli bir yer tutar. Doğa bilimleri kesin bilgilere ulaşır. Deney ve gözlem yoluyla ulaşılan bilgiler nesneldir.

İnsan Bilimleri

İnsan bilimleri, insanların ve toplumların tarihsel gelişim süreci içerisinde yaptıklarını, yapacaklarını, davranışlarını inceleyen bilimlerdir. “İnsan bilimleri antropoloji, sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi, dil bilimi ve tarih gibi insanı kendisine konu yapan bilimlerden oluşur” (Çüçen, 2009: 23). İnsan bilimlerinde tam bir kesinlikten ve genelleştirmeden söz edilemez.

Felsefi Bilgi

Felsefe bilgisi, evrenin ve insan yaşamının anlamının ne olduğu ile ilgili sorularla ortaya çıkar (Tunalı, 2009: 23). Bu sorular, insanın kendini ve etrafındaki olayları anlamak isteğinin sonucudur. Felsefi bilginin kaynağı akıldır. Bu nedenle sezgi, düşünme, şüphe, diyalektik gibi yöntemleri vardır. “Felsefi bilgi soyut, kavramsal, ussal ve kuramsal bilgi olması nedeniyle evrenseldir. Her felsefi bilgi yaratıcı bir zekânın ürünüdür, yani öznel ancak kişilerin değil tüm insanlığın ürünüdür. Felsefi bilgi, bilimsel bilgi gibi deneyle kanıtlanamaz” (Çüçen, 2009: 25). Felsefi bilgiler deneye dayanmadığı için kesin değildir. Bu nedenle eleştirilebilir. “Felsefe bilgisinde diğer bilimlerde olduğu gibi bir ilerleme bir gelişme söz konusu değildir” (Tunalı, 2009: 23). Felsefi bilgi de kümülatiftir ancak sadece yığılma vardır, birikimli ilerleme söz konusu değildir.

Bulgular

MEB Yayınları İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları ile İlgili Bulgular

Bu başlık altında MEB yayınları ilköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde, bilgi türlerinin dağılım oranları, sınıf düzeyi, tema ve metin türlerinin analizleri sonucunda elde edilen bulgular çerçevesinde ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Sınıf Düzeyi Yönünden

Tablo 1: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bilgi Cümlelerinin Dağılım Oranları

Sınıf Düzeyi	Bilgi Türleri	f	%
6. sınıf	Gündelik Bilgi	38	18.7
	Bilimsel Bilgi	108	53.2
	Teknik Bilgi	2	0.9
	Sanatsal Bilgi	21	10.3
	Dinî Bilgi	7	3.4
	Felsefi Bilgi	27	13.3

MEB 6. sınıf Türkçe Ders kitabındaki temalarda 18 metin yer almaktadır. Bu metinlerde toplam 203 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Tablo 1’de metinler, bilgi cümlesi dağılımına göre değerlendirildiğine en çok bilimsel bilginin (108), en az ise teknik bilginin (2) kullanıldığı görülmüştür. Gündelik bilgi dağılım oranı 38, felsefi bilgi dağılım oranı 27, sanatsal bilgilerin dağılım oranı 21 ve dinî bilgilerin dağılım oranı ise 7’dir.

6. sınıf düzeyindeki öğrenciler somut işlemler döneminde olduğu için soyut ifadeleri çözümleyememektedirler. Ancak 6. sınıflarda 27 felsefi bilgi cümlesi kullanılması öğrencilerin metinleri gerektiği şekilde algılayamamalarına neden olacaktır. 18 metin içerisinde 2 teknik bilginin kullanılması çok düşük düzeydedir. 6. sınıftaki temalar teknik bilgi kullanımına uygun olmasına rağmen öğrencilerin ilgisini çekebilecek teknik bilgiler neredeyse hiç kullanılmamıştır. Felsefi bilgilerin azaltılarak sanatsal ve teknik bilgilerin biraz daha artırılması öğrencileri için faydalı olacaktır.

Tema Yönünden

Tablo 2: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Temalarda Bilgi Cümlesi Dağılımı

Temalar	Bilgi Türleri						f	%
	GB	BB	TB	SB	DB	FB		
Okuma Kültürü	3	11	1	9	1	16	41	20.1
Atatürk	1	65	0	0	0	1	67	33
Sevgi	10	11	1	7	1	7	37	18.2
Duygular	4	0	0	0	2	2	8	3.9
Zaman ve Mekân	16	11	0	5	3	0	35	17.2
Doğa ve Evren	4	10	0	0	0	1	15	7.3

MEB 6. sınıf Türkçe Ders kitabında 6 tema yer almaktadır. Bu temalarda toplam 203 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Tablo 2’de temalar bilgi cümlesi dağılımına göre değerlendirildiğinde en çok bilginin Atatürk temasında (67), en az bilginin Duygular temasında (8) kullanıldığı görülmüştür. Okuma Kültürü temasında 41, Sevgi temasında 37, Zaman ve Mekân temasında 35, Doğa ve Evren temasında ise 15 bilgi türü cümlesi tespit edilmiştir.

Temalar arasında bilgi verme düzeyi açısından çok büyük farklar bulunmaktadır. Her bir temanın yaklaşık bir ay işlendiği düşünülürse bazı aylarda bir ay boyunca öğrencilerin metinler aracılığıyla çok az bilgi aldıkları görülecektir. Okuma Kültürü, Atatürk ve Duygular teması sanatsal bilgilerin kullanımı için oldukça uygundur. Ancak bu temalarda sanatsal bilgilere çok az yer verilip bilimsel bilgiye yoğunlaşmıştır. Doğa ve Evren temasında da hiç teknik bilgi kullanılmamıştır. Bu temada teknik bilgilere yer verilmeli ve gündelik bilgi ve bilimsel bilgi miktarları artırılmalıdır.

Metin Yönünden

Tablo 3: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Cümlelerinin Dağılım Oranları

Metinler	Bilgi Türleri						f	%
	GB	BB	TB	SB	DB	FB		
Kütüphane					1	5	6	2.9
Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması	1	10	1	6		7	25	12.3
Canım Kitap	2	1		3		4	10	4.9
Mustafa Kemal Atatürk	1	47					48	23.6
Atatürk’ün Fikir Dünyası		6				1	7	3.4
Atatürk’ten Anılar		12					12	5.9
Soylu Bilgi Ağacı						6	6	2.9
Eskici	4		1				5	2.4
Anadolu	6	11		7	1	1	26	12.8
Meşe ile Saz	4						4	1.9
Dijon’dan Trabzon’a						2	2	0.9
Nasrettin Hoca					2		2	0.9
Anadolu’da Bahar	12			5			17	8.3
Bayram Yeri					2		2	0.9
Hoşgörüler Diyarı Mardin	4	11			1		16	7.8
Boş Arsa		1				1	2	0.9
Kınalı Keklik	4	4					8	3.9
Orman Küstü Bize		5					5	2.4

MEB 6. sınıf Türkçe Ders kitabında 18 metin yer almaktadır. Bu metinlerde toplam 203 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Tablo 3’e göre metinler bilgi cümlesi dağılımına göre incelendiğinde bilgi türü dağılımı bakımından en zengin metin “Mustafa Kemal Atatürk” (48) metnidir.

Bilgi türü bakımından en zayıf metinler ise Dijon’dan Trabzon’a (2), Nasrettin Hoca (2) ve Boş Arsa (2) metinleridir.

Metin Türü Yönünden

Tablo 4: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Metin Türlerine Göre Bilgi Cümlesi Dağılımları

Metin Türleri	f	Bilgi Türleri						Toplam	%
		GB	BB	TB	SB	DB	FB		
Hikâye	4	9	14	2	6	2	7	40	19.7
Şiir	3	12			5	1	11	29	14.2
Deneme	2	8	12		10	1	5	36	17.7
Biyografi	1	1	47					48	23.6
Makale	1		6				1	7	3.4
Anı	1	12						12	5.9
Fabl	1	4						4	1.9
Mektup	1						2	2	0.9
Tiyatro	1					2		2	0.9
Gezi Yazısı	1	4	11			1		16	7.8
Fıkra	1		1				1	2	0.9
Sohbet	1		5					5	2.4

MEB 6. sınıf Türkçe Ders kitabındaki 18 metin için 13 metin türü kullanılmıştır. Bunlar: hikâye, şiir, deneme, biyografi, makale, anı, fabl, mektup, tiyatro, gezi yazısı, fıkra ve sohbettir. Hikâye türünde 4, şiir türünde 3, deneme türünde 2, diğer türlerde ise birer metin kullanılmıştır.

Tablo 4'e göre en çok bilgi cümlesi biyografi türündeki metinde (48) kullanılmıştır. En az bilgi türü ise mektup, tiyatro ve fıkra türündeki metinlerde (2) kullanılmıştır. Deneme türündeki 2 metinde toplam 36 ortalama ise 18, gezi yazısında 16, anıda 12, hikâye türündeki 4 metinde toplam 40 ortalama ise 10, şiir türündeki 3 metinde toplam 29 ortalama ise 9,6, makalede 7, sohbette 5, fablda ise 4 bilgi cümlesi kullanılmıştır.

Makale türündeki metinde kullanılan bilgi miktarı türün kendi özelliğine göre değerlendirildiğinde çok az düzeydedir.

MEB Yayınları İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları ile İlgili Bulgular

Bu başlık altında MEB yayınları ilköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde, bilgi türlerinin dağılım oranları, sınıf düzeyi, tema ve metin türlerinin analizleri sonucunda elde edilen bulgular çerçevesinde ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Sınıf Düzeyi Yönünden

Tablo 5: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bilgi Cümlelerinin Oranı

Sınıf Düzeyi	Bilgi Türleri	f	%
7. sınıf	Gündelik Bilgi	42	23.5
	Bilimsel Bilgi	98	55
	Teknik Bilgi	5	2.8
	Sanatsal Bilgi	22	12.3
	Dinî Bilgi	1	0.5
	Felsefî Bilgi	10	5.6

MEB 7. sınıf Türkçe Ders kitabındaki temalarda 19 metin yer almaktadır. Bu metinlerde toplam 178 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Metinler, bilgi cümlesi dağılımına göre değerlendirildiğine en çok bilimsel bilginin (98), en az ise dinî bilginin (1) kullanıldığı görülmüştür. Gündelik bilginin dağılım oranı 42, sanatsal bilginin dağılım oranı 22, felsefî bilginin dağılım oranı 10 ve teknik bilginin dağılım oranı ise 5'tir.

7. sınıflarda 19 metin olmasına rağmen bilgi cümlesi bakımından 6. sınıftan düşük olması metin düzeylerinin öğrencilerin bilgi ihtiyacını karşılayamadığını göstermektedir. 7. sınıf metinlerinde de teknik bilgi ve sanat bilgisi miktarları artırılmalıdır.

Tema Yönünden

Tablo 6: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Temalarda Bilgi Cümlelerinin Dağılımı

Temalar	Bilgi Türleri						f	%
	GB	BB	TB	SB	DB	FB		
İletişim	18	16		6		10	50	28
Atatürk		32		5			37	20.7
Kavramlar ve Çağrışımlar	7	8	3	4	1		23	12.9
Millî Kültür	8	20	2	6			36	20.2
Doğa ve Evren	3	16		1			20	11.2
Toplum Hayatı	6	6					12	6.7

MEB 7. sınıf Türkçe Ders kitabında 6 tema yer almaktadır. Bu temalarda toplam 178 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Temalar bilgi cümlesi dağılımına göre değerlendirildiğinde en çok bilginin İletişim temasında (50), en az bilginin Toplum Hayatı temasında (12) kullanıldığı görülmüştür. Atatürk temasında 37, Millî Kültür temasında 36, Kavramlar ve Çağrışımlar temasında 23, Doğa ve Evren temasında ise 20 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

6. sınıflarda Atatürk temasında 67 bilgi bulunmakta iken 7. sınıflarda bu sayı yarı yarıya azalarak 37'ye düşmüştür. Toplum Hayatı ve Millî Kültür temalarında gündelik bilgi sayısı artırılmalı ve halkın inançlarını içeren dinî bilgilere de yer verilmelidir. Doğa ve Evren temasında teknik bilgiler içeren cümleler yer almalıdır.

Metin Yönünden

Tablo 7: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Cümlelerinin Dağılımı

Metinler	Bilgi Türleri						f	%
	GB	BB	TB	SB	DB	FB		
Tatlı Dil	16	4				10	30	16.8
Yolcu Konmaz Oteli	1						1	0.5
Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür	1	12		6			19	10.6
Atatürk		12					12	6.7
Atatürk ve Sanat		9		2			11	6.1
Atatürk ve Türk Tiyatrosu		1		3			4	2.2
Türk Dili		10					10	5.6
Bilmece	1	1			1		3	1.6
Hayata Açılan Kapılar	3	4	3	4			14	7.8
İyimserlik Kötümserlik	3	3					6	3.3
Anadolu'nun Cirit Oyunları	7	6	2				15	8.4
Karada Yüzen Donanma		13					13	7.3
Bozkırın Tezenesi	1	1		6			8	4.4
Susayan Konya	2	16		1			19	10.6
Deniz Hasreti							0	0
Son Kuşlar	1						1	0.5
Komşusuzluk	3						3	1.6
Mustafa Kemal'in Kağnısı		2					2	1.1
Anadolu'da Konukseverlik	3	4					7	3.9

MEB 7. sınıf Türkçe Ders kitabındaki temalarda 19 metin yer almaktadır. Bu metinlerde toplam 178 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Tablo 7'ye göre, metinler bilgi cümlesi dağılımlarına göre değerlendirildiğinde bilgi cümlesi bakımından en zengin metin Tatlı Dil (30) metnidir. Bilgi türü bakımından en zayıf metinler ise Deniz Hasreti (0), Yolcu Konmaz Oteli (1) ve Son Kuşlar (1) metinleridir.

Metin Türü Yönünden

Tablo 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Türlere Göre Bilgi Cümlelerinin Dağılımı

Metin Türleri	f	Bilgi Türleri						f	%
		GB	BB	TB	SB	DB	FB		
Söyleşi	4	29	13	2			10	54	30.3
Deneme	4	7	29	3	12			51	28.6
Şiir	3		14					14	7.8
Hikâye	2	1	13					14	7.8
Tiyatro	2	2	1			1		4	2.2
Anı	1		1		3			4	2.2
Makale	1		10					10	5.6
Biyografi	1	1	1		6			8	4.4
Gezi Yazısı	1	2	16		1			19	10.6

MEB 7. sınıf Türkçe Ders kitabındaki 19 metin için 9 metin türü kullanılmıştır. Bunlar: söyleşi, deneme, şiir, hikâye, tiyatro, anı, makale, biyografi ve gezi yazısıdır. Söyleşi türünde 4, deneme türünde 4, şiir türünde 3, hikâye ve tiyatro türlerinde 2, diğer türlerde ise birer metin kullanılmıştır.

Tablo 7'ye göre en çok bilgi cümlesi *gezi yazısı* türündeki metinde (19), en az bilgi cümlesi ise *tiyatro* türündeki 2 metinde (4) kullanılmıştır. Söyleşi türündeki 4 metinde toplam 54, ortalama ise 13,5 bilgi cümlesi kullanılmıştır. Deneme türündeki 4 metinde toplam 51, ortalama ise 12,75 bilgi cümlesi kullanılmıştır. Makale türündeki metinde 10 bilgi, biyografi türündeki metinde 8 bilgi kullanılmıştır. Hikâye türündeki 2 metinde toplam 14, ortalama ise 7 bilgi cümlesi kullanılmıştır. Şiir türündeki 3 metinde toplam 14, ortalama ise 4,66 bilgi cümlesi kullanılmıştır. Anı türündeki metinde ise 4 bilgi cümlesi kullanılmıştır.

MEB Yayınları İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Türlerinin Dağılım Oranları ile İlgili Değerlendirme

Bu başlık altında MEB yayınları ilköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde, bilgi türlerinin dağılım oranları, sınıf düzeyi, tema ve metin türlerinin analizleri sonucunda elde edilen bulgular çerçevesinde ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Sınıf Düzeyi Yönünden

Tablo 8: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Bilgi Cümlelerinin Oranı

Sınıf Düzeyi	Bilgi Türleri	f	%
8. sınıf	Gündelik Bilgi	29	21.1
	Bilimsel Bilgi	73	53.2
	Teknik Bilgi	12	8.7
	Sanatsal Bilgi	5	3.6
	Dinî Bilgi	5	3.6
	Felsefî Bilgi	13	9.4

MEB 8. sınıf Türkçe Ders kitabındaki temalarda 18 metin yer almaktadır. Bu metinlerde toplam 137 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Metinler, bilgi türü dağılımına göre değerlendirildiğine en çok bilimsel bilginin (73), en az ise sanatsal ve dinî bilginin (5) kullanıldığı görülmüştür. Gündelik bilginin dağılım oranı 29, felsefî bilginin dağılım oranı 13 ve teknik bilginin dağılım oranı 12'dir.

6. sınıflarda 203 bilgi cümlesi kullanılırken 8. sınıf metinlerinde 137 bilgi cümlesi kullanılması öğrencilerin gelişim özelliklerinin dikkate alınmadığını göstermektedir. Yüzde ile ifade edildiğinde 6. sınıflarda kullanılan bilgi cümlesi miktarı, 8. sınıflarda kullanılan bilgi cümlesi miktarından % 48,1 oranında daha fazladır. 6. sınıftaki öğrencilere 8. Sınıftaki öğrencilerden neredeyse %50 daha fazla bilgi verilmektedir. 6. sınıf ders kitabındaki bilgi sayısı 7. sınıf ders kitabındaki bilgi sayısından %14,0 fazladır. 7. sınıf ders kitabındaki bilgi de 8. Sınıf ders kitabındaki bilgiden %29,9 fazladır. Tokdemir'in (2008) çalışmasında da 6,7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları zihinsel gelişimle paralellik göstermemektedir. İşeri'nin (2007) araştırmasında da ders kitabının kaynak, kılavuz ve araç olma gibi işlevlerini yerine getirmediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Aytekin'in (2007) araştırmasında da

öğretmenlerin ders kitaplarını dil ve anlatım ve eğitsel ilkeler açısından aynı düzeyde yetersiz gördüklerini belirtmişlerdir.

Tema Yönünden

Tablo 9: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Temalarda Bilgi Cümlelerinin Dağılım Oranları

Temalar	Bilgi Türleri						f	%
	GB	BB	TB	SB	DB	FB		
Zaman ve Mekân	6	9	11		1		27	19.7
Atatürk		13				7	20	14.5
Millî Kültür	7	22	1	4	2	2	38	27.7
Toplum Hayatı	9	11		1		2	23	16.7
Bilim ve Teknoloji	3	16				2	21	15.3
Kişisel Gelişim	4	2			2		8	5.8

MEB 8. sınıf Türkçe Ders kitabında 6 tema yer almaktadır. Bu temalarda toplam 137 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Temalar bilgi cümlesi dağılımına göre en çok bilginin Millî Kültür temasında (38), en az bilginin Kişisel Gelişim değerlendirildiğinde temasında (8) kullanıldığı görülmüştür. Zaman ve Mekân temasında 27, Toplum Hayatı temasında 23, Bilim ve Teknoloji temasında 21, Atatürk temasında ise 20 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

6. sınıflara Atatürk temasında 67, 7. sınıflarda 37 ve 8. sınıflarda ise 20 bilgi cümlesi yer almaktadır. Öğrencilere yaşları büyüdükçe Atatürk hakkında anlatacaklarımız azalmaktadır. Bunun tam tersi bir şekilde, öğrencilerin yaşları büyüdükçe onun fikirlerini ve yaptıklarını daha iyi anlayacakları için bilgi miktarının kademeli olarak artması gerekir. Artık soyut işlemler dönemine geçmiş olan 8. Sınıflar için felsefî bilgi miktarı artırılmalı ve öğrenciler düşünmeye yönlendirilmelidir. 18 metin boyunca toplam 5 sanat bilgisinin kullanılması çok düşük bir seviyedir. Öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırabilecek ve onların ilgisi çekebilecek sanatsal içerikli metinlere daha çok yer verilmelidir. Millî Kültür ve Toplum Hayatı temalarında gündelik bilgi ve dinî bilgi sayıları artırılmalıdır.

Metin Yönünden

Tablo 10: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Bilgi Cümlelerinin Dağılım Oranları

Metinler	Bilgi Türleri						f	%
	GB	BB	TB	SB	DB	FB		
Kız Kalesi	1	5					6	4.3
Geçmiş Zaman Şiirleri	1		2		1		4	2.9
Eski Ankara Evleri	4	4	9				17	12.4
Atatürk'ten Anılar		4				4	8	5.8
Onucu Yıl Nutku		4				1	5	3.6
Atatürk ve Bilim		5				2	7	5.1
İhtiyar Çilingir	2		1	1	1		5	3.6
Gönül Mimarlarımız	1	18		2		2	23	16.7
Nevruz ve Birlik	4	4		1	1		10	7.2
Ergenekon Destanı	1	10		1			12	8.7
Çiğdem Der ki...	6	1					7	5.1
Aşinasız	2					2	4	2.9
Basından Teknoloji Haberleri		14					14	10.2
Anadolu'nun Bahtı Açık Kara Treni		2					2	1.4
Bilgisayar Yalnızlığı	3					2	5	3.6
Hayatta Başarının Yolları	1				1		2	1.4
İki İyi İnsan	3				1		4	2.9
Martı		2					2	1.4

MEB 8. sınıf Türkçe Ders kitabındaki temalarda 18 metin yer almaktadır. Bu metinlerde toplam 137 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

Tablo 10'a göre metinler bilgi türü dağılımına göre değerlendirildiğinde bilgi türü bakımından en zengin metin Gönül Mimarlarımız (23) metnidir. Bilgi türü bakımından en zayıf metinler ise Anadolu'nun Bahtı Açık Kara Treni (2), Hayatta Başarının Yolları (2) ve Martı (2) metinleridir.

Metin Türü Yönünden

Tablo 11: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Türlere Göre Bilgi Cümlelerinin Dağılımı

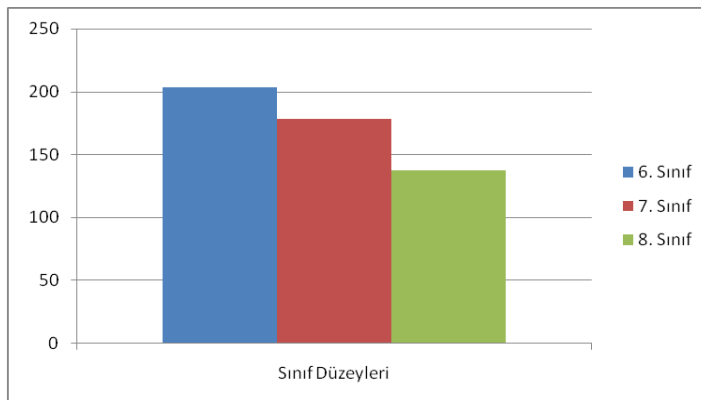
Metin Türleri	f	Bilgi Türleri						f	%
		GB	BB	TB	SB	DB	FB		
Hikâye	3	11	1	1	1	2		16	11.6
Deneme	2	5					4	9	6.5
Efsane	1	1	5					6	4.3
Şiir	1	1		2		1		4	2.9
Gezi Yazısı	1	4	4	9				17	12.4
Anı	1		4				4	8	5.8
Söylev	1		4				1	5	3.6
Makale	1		5				2	7	5.1
Biyografi	1	1	18		2		2	23	16.7
Fıkra	1	4	4		1	1		10	7.2
Destan	1	1	10		1			12	8.7
Haber	1		14					14	10.2
Söyleşi	1		2					2	1.4
Konferans	1	1				1		2	1.4
Roman	1		2					2	1.4

MEB 8. sınıf Türkçe Ders kitabındaki 18 metin için 15 metin türü kullanılmıştır. Bunlar: hikâye, deneme, efsane, şiir, gezi yazısı, anı, söylev, makale, biyografi, fıkra, destan, haber, söyleşi, konferans ve roman türleridir. Hikâye türünde 3, denemede 2, diğer türlerde ise birer metin kullanılmıştır.

Tablo 11'e göre en çok bilgi biyografi türündeki metinde (23), en az bilgi cümlesi ise söyleşi (2), konferans (2) ve roman (2) türündeki metinlerde kullanılmıştır. Gezi yazısı türündeki metinde 17, haberde 14, fıkroda 10, anıda 8, makalede 7; efsanede 6, hikâye türündeki 3 metinde toplam 16, ortalama ise 5,33 bilgi cümlesi, söylevde 5, deneme türündeki 2 metinde toplam 9, ortalama ise 4,5 bilgi cümlesi, efsanede ise 4 bilgi cümlesi tespit edilmiştir.

6-7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerde Bilgi Türü ve Bilgi Cümlesi Dağılım Oranlarının Sınıf Düzeylerine Göre Karşılaştırılması

Grafik 1: 6,7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilgi Cümlelerinin Sınıf Düzeylerine Göre Karşılaştırılması Gösteren Grafik

Bilgi cümlelerinin sınıf düzeylerine göre dağılım oranlarının gösterildiği grafikte, bilgi cümlelerinin sınıf düzeyi arttıkça kademeli olarak azaldığı görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bilgi felsefesi (epistemolojinin) belirlediği altı bilgi türüne göre analiz edildiği bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Bilgi cümlesi bakımından en zengin metinler 6. sınıf ders kitabında mevcuttur. Bilgi cümlesi bakımından en zayıf metinler 8. sınıf ders kitabında yer almaktadır.

Bilgi türlerinin sınıf düzeylerine göre dağılım oranları incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

Gündelik bilgiler en çok 7. sınıfta, en az 8. sınıfta kullanılmıştır. Bilimsel bilginin 6. sınıftan 8. sınıfa doğru azalma gösterdiği tespit edilmiştir. Metinlerde kullanılan teknik bilgilerin miktarı sınıf düzeyi arttıkça azalma göstermektedir. Sanat bilgisinin sınıf düzeyine göre dağılımına bakıldığında sınıflar arası artan bir yükselişin olmadığı görülmektedir. 6. sınıf düzeyinde kullanılan sanat bilgisi miktarı çok az iken 8. sınıf düzeyinde bu miktar 7. sınıf düzeyinin gerisine düşmüştür. Dinî bilgilerin sınıf düzeylerine göre dağılımlarına bakıldığında çok az sayıda dinî bilginin kullanıldığı görülmektedir. En çok dinî bilgi 6. sınıf düzeyindeki metinlerde kullanılmıştır. En az dinî bilgi, 7. sınıf düzeyinde yer almaktadır. Dinî bilgilerin sınıf düzeylerine göre dağılım oranlarında düzenli bir artış görülmektedir. Manevî ve ahlakî değerlerin öğrencilere kazandırılmasında metinlerde geçen dinî bilgilerden yararlanılabilir. Üç sınıf düzeyinin temel alındığı bir karşılaştırmada felsefî bilgilerin en çok 8. sınıfta en az 7. sınıfta kullanıldığı görülmektedir. Felsefe eleştiriye, sorgulamaya dayanmaktadır. Karşılaştığı bilgileri olduğu gibi kabul etmeyen, öncelikle bunları sorgulayıp kendi zihin süzgecinden geçirebilen ve daha sonra doğru kararı verebilen bireyler yetiştirmek istiyorsak öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmek zorundayız. İlköğretimde müstakil bir felsefe dersi bulunmadığı için Türkçe dersinde metinler yoluyla öğrencilere felsefî düşünüş kazandırılmalıdır. Bu nedenle, metinlerdeki felsefî bilgi miktarının dikey olarak artırılması gerekmektedir.

Sınıf düzeylerini esas alan karşılaştırmada, bilgi cümlelerinin sınıf düzeyi yükseldikçe kademeli olarak azaldığı tespit edilmiştir. Bilişsel gelişim sürecine bağlı olarak sınıf düzeyi yükseldikçe bilgi taşıyan cümlelerin sayısında bir artış olması gerekmektedir.

Üç sınıf düzeyinde yer alan temalar arasında yapılan bir karşılaştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Bilgi cümlesi bakımından en zengin temanın, 6. sınıf ders kitabında yer alan Atatürk teması olduğu tespit edilmiştir. Bilgi cümlesi bakımından en zayıf temalar, 6. sınıf ders kitabında yer alan Duygular teması ile 8. sınıf ders kitabında yer alan Kişisel Gelişim temasıdır. Genel olarak değerlendirildiğinde temalar arasında bilgi cümlelerinin dağılımı bakımından büyük farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Üç sınıf düzeyinde yer alan metinler arasında yapılan bir karşılaştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Bilgi cümlelerinin dağılım oranları bakımından metinler arasında önemli farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bir metinsellik ölçütü olarak bazı metinlerin bilgilendiricilik yönü tamamen göz ardı edilmiştir. Bilgi cümlesi bakımından en zengin metin, 6. sınıf ders kitabında yer alan Mustafa Kemal Atatürk metnidir. Bilgi cümlesi bakımından en zayıf metin 7. sınıf ders kitabında yer alan Deniz Hasreti isimli metindir.

Metin türlerini esas alan bir karşılaştırmada, bilgi cümlelerinin metin türlerine göre dağılım oranlarıyla ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

En çok bilgi, sırasıyla biyografi, deneme, gezi yazısı ve anı türünde yazılmış metinlerde kullanılmıştır. En az bilgi mektup, tiyatro, konferans ve roman türündeki metinlerde kullanılmıştır. Ortak olan metin türlerinin sınıf düzeylerine göre bilgi cümlesi dağılımları incelendiğinde hikâye, şiir, deneme türlerinde sınıf düzeyi arttıkça metinlerin içerdiği bilgi cümlesi sayısında azalma tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar çerçevesinde, ders kitaplarının bilgilendiricilik yönünden yeterli düzeyde yararlanabilmek için şu önerilere yer verilebilir:

Ders kitaplarına metin hazırlayan yazarların, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2006) gösterdiği çerçevede, metinlerin bilgilendirici özelliklere sahip olmasına dikkat etmeleri gerekmektedir. Ders kitaplarına seçilen metinlerin, öğrencilerin gelişimsel özelliklerine uygun olarak

sınıf düzeyi yükseldikçe metinlerin bilgilendiricilik seviyelerinin de artması gerekmektedir. Tematik olarak hazırlanan ders kitaplarında temalara seçilen metinlerin o temaya ait kazandırılması gereken bilgilere sahip en iyi metinlerin olmasına dikkat edilmelidir. Aynı temanın farklı sınıflarındaki metinlerinde bilgi düzeylerinin kademeli olarak artması gerekmektedir.

Öğretmenlerin ders kitaplarında yer alan metinleri önceden okuyarak metinlerin sahip oldukları bilgileri tespit etmeleri gerekmektedir. Öğretmenler, metinlerde yer alan bilgi kümelerinden yola çıkarak öğrencilerin o bilgileri daha iyi algılamalarını sağlayabilecek etkinlikler, materyaller, notlar hazırlayabilirler. Öğretmenler, derse başlamadan öğrencilerin ön bilgilerini kontrol ederek metinlerin öğrenci seviyesine uygunluğunu tespit etmelidirler.

Kaynakça

- Baç, M. (2007). "Epistemoloji". (Ed.: Ahmet Cevizci). Felsefe Ansiklopedisi içinde (s. 567-581), Babil Yayıncılık, İstanbul.
- Bilgin, N. (2000). *İçerik analizi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Bolay, S. (2007). *Felsefeye giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cevizci A. (2010). *Bilgi Felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Cevizci, A. (2009). *Felsefeye giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Coşkun, E. (2005). İlköğretim öğrencilerinin öyküleyici anlatımlarında bağdaşıklık, tutarlılık ve metin elementleri. Gazi Üniversitesi Ankara. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Çakır, Ö. (2003). Yazma öğretiminde süreç yaklaşımına dayalı programın yazılı anlatım becerisini geliştirmedeki rolü. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,6 (9), (s.27-42).
- Çıkrıkçı, S. (2004). İlköğretim öğrencilerinde özetleme becerisinin gelişimi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Çotuksöken, B. (2003). Bilgi üzerine birkaç söz. *Felsefe Söyleşileri 1-2*, Marmara Üniversitesi, Marmara Eğitim Vakfı.
- Çüçen, A. Kadir. (2010). *Orta çağ ve rönesans'ta felsefe*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Çüçen, A. Kadir. (2009). *Bilgi felsefesi*. Bursa: Asa Kitabevi.
- Çüçen, A. Kadir. (2000). *Orta çağ felsefesi tarihi*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Dilidüzgün, Ş. (2008). Türkçe öğretiminde metindilbilimsel bağlamda uygulamalı bir yaklaşım. İstanbul Üniversitesi, İstanbul Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Engin, A. Osman. (2005). *Bilginin insan hayatındaki yeri ve önemi*. Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı:11 (s. 427-453).
- Günay, D. (2007). Modern bilimin doğuşu ve gelişimi, Ders notları, Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik Teknikleri*. Ankara: Bilim Kitap.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kuzu, T. (2003). Etkileşimsel modele uygun okuma öğretiminin türkçe bilgilendirici metinleri anlama düzeyine etkisi. Ankara Üniversitesi. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2009). *Bilgi kuramı dersi öğretim programı*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2011). *Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Oymak, R. (2009). Garrett modeli'ne dayalı sözcük üretim becerisi geliştirme yönteminin etkisi, Ankara Üniversitesi.Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Öner, N. (1998). *Bir bilgi türü olarak din*. Felsefe Dünyası, Sayı: 29.
- Seven, M. Ali (2004). *Eğitimde bilginin felsefî temelleri*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 4, Sayı:2, Erzurum.
- Tunalı, İ. (2009). *Felsefeye giriş*. İstanbul: Altın Kitaplar, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara:TDK Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Gözden Geçirilmiş 2. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.